

ΘΑΛΗΣ - ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο
Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις

MIS 380436

Επιστημονικά υπεύθυνος: Καθηγητής Νικόλαος Μαραντζίδης

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Νοέμβριος 2015

Νικόλαος Μαραντζίδης

Καθηγητής

Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών, και Ανατολικών Σπουδών

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2015

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ερευνητικό έργο με τίτλο «ΘΑΛΗΣ-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις» με κωδικό ΟΠΣ 380436, εκτελέστηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ.) 2007-2013, Άξονας Προτεραιότητας 11: «Ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου για την προαγωγή της έρευνας και της καινοτομίας στις 3 Περιφέρειες Σταδιακής Εξόδου» και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και διήρκεσε συνολικά 46 μήνες, από τον Φεβρουάριο του 2012 έως το τέλος του Νοεμβρίου 2015.¹

Το αντικείμενο της ερευνητικής προσπάθειας ήταν η μελέτη της Ελλάδας στον Ψυχρό Πόλεμο – από τις αρχές έως σχεδόν και τα τέλη του – και η εξέταση της χώρας τόσο στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων της όσο και στο επίπεδο των εσωτερικών της διεργασιών και εξελίξεων. Βασικό στοιχείο της ανάλυσης υπήρξε θέληση να ξεπεράσουμε τον κατά καιρούς βαθύ ελληνοκεντρισμό που διακατέχει προηγούμενες μελέτες και να εξετάσουμε σχέση των δικών μας υποθέσεων με τα διεθνή όρια, λαμβάνοντας υπόψη πως πολλές παράμετροι προσδιορίζονται από αυτή την δυναμική σχέση και από το ίδιο το διεθνές πλαίσιο της εποχής. Έτσι, η εξέταση των εσωτερικών εξελίξεων και των διεθνών σχέσεων της Ελλάδας έλαβε χώρα όχι υπό ένα στενό ελληνοκεντρικό πρίσμα αλλά μέσα στο πλαίσιο των σχέσεων και των δυναμικών που διαμόρφωσε ο Ψυχρός Πόλεμος.

Το έργο αποτελείται από ένα και μοναδικό υποέργο, με τίτλο: «Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις», το οποίο χωρίστηκε σε τρεις Δράσεις, σύμφωνα με γεωγραφικά κριτήρια. Η πρώτη Δράση, με τίτλο «Η Ελλάδα και η Ανατολική Ευρώπη στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου» απασχολήθηκε με την έρευνα των σχέσεων της Ελλάδας με την πέραν των Βαλκανίων Ανατολική Ευρώπη, με

¹ Το έργο, όπως όλα τα ερευνητικά έργα ΘΑΛΗΣ, επεκτάθηκε υποχρεωτικά για δύο μήνες (Οκτώβριο-Νοέμβριο 2015) με υπουργική εντολή.

επιστημονικό επικεφαλής τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (Γμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών, και Ανατολικών Σπουδών) Νικόλαο Μαραντζίδα και μία ομάδα δεκατριών ερευνητών, μεταξύ των οποίων και ο Μετακλητός Ερευνητής Dr. Stathis Kalyvas, Arnold Wolfers Professor of Political Science & Director, Program on Order, Conflict and Violence, Department of Political Science, Yale University. Οι ερευνητές προέρχονται από εννέα διαφορετικούς ακαδημαϊκούς και άλλους φορείς, οι περισσότεροι εκ των οποίων μόνιμα εγκατεστημένοι στις υπό εξέταση χώρες (Ρωσία, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία). Η Δράση 1 χωρίζεται σε πέντε υποδράσεις και συνολικά δώδεκα παραδοτέα (μερικά εκ των οποίων είναι συνεργατικά με τις άλλες δύο δράσεις). Η περιγραφή των υποδράσεων και των παραδοτέων είναι διαθέσιμη στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Δράση 1, υποδράσεις και παραδοτέα

ΔΡΑΣΗ 1: Η Ελλάδα και η Ανατολική Ευρώπη στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου		
Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΠΟΔΡΑΣΗΣ	ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ
ΥΔ1.1	Ανασκόπηση βιβλιογραφίας	Π1.1.1. Φάκελος βιβλιογραφίας που θα περιέχει όλους τους αποδελτιωμένους τίτλους Π1.1.2. Συμβολή στην ηλεκτρονική βάση βιβλιογραφίας, όπου θα παρουσιάζεται ολόκληρος ο βιβλιογραφικός κατάλογος που θα συγκεντρωθεί και από τις τρεις ομάδες
ΥΔ1.2	Εντοπισμός αρχειακού υλικού	Π1.2.1. Φάκελος αρχειακού υλικού και συνεντεύξεων
ΥΔ1.3	Μετάφραση και επεξεργασία υλικού	Π1.3.1. Κατάλογος ταξινομημένων εγγράφων με σύντομη περίληψη Π1.3.2. Φάκελος μεταφρασμένων εγγράφων Π1.3.3. Έκδοση τόμου ταξινομημένων και μεταφρασμένων εγγράφων
ΥΔ1.4	Έρευνα στον τύπο της ΕΣΣΔ και των ανατολικών κρατών	Π1.4.1. Φάκελος σχετικών δημοσιευμάτων στον Τύπο για την εποχή του εμφυλίου Π1.4.2. Συμβολή σε τόμο σχετικό με την εικόνα του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στον διεθνή Τύπο
ΥΔ1.5	Διάχυση	Π1.5.1. Τέσσερις ανακοινώσεις/δημοσιεύσεις Π1.5.2. Έκδοση συλλογικού τόμου με επιστημονικά άρθρα από τις ερευνητικές ομάδες 1 και 3 Π1.5.3. Συγγραφή μονογραφίας Π1.5.4. Δημιουργία ιστοσελίδας του προγράμματος

Η δεύτερη Δράση, με τίτλο «Η Ελλάδα και ο δυτικός κόσμος στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου» απασχολήθηκε με την έρευνα των σχέσεων της Ελλάδας με τον δυτικό κόσμο, και πιο συγκεκριμένα τις χώρες της δυτικής Ευρώπης, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το ΝΑΤΟ. Ο επιστημονικός επικεφαλής της Δράσης είναι ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας του Μεταπολεμικού Κόσμου στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η ερευνητική του ομάδα αποτελείται από δέκα ερευνητές με ειδίκευση στις υπό στόχευση χώρες και οργανισμούς (Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία, ΝΑΤΟ). Η Δράση 2 χωρίζεται σε πέντε υποδράσεις και συνολικά εννέα παραδοτέα (μερικά εκ των οποίων είναι συνεργατικά με τις άλλες δύο δράσεις). Η περιγραφή των υποδράσεων και των παραδοτέων είναι διαθέσιμη στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: Δράση 2, υποδράσεις και παραδοτέα

ΔΡΑΣΗ 2: Η Ελλάδα και ο δυτικός κόσμος στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου		
Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΠΟΔΡΑΣΗΣ	ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ
ΥΔ2.1	Προετοιμασία έρευνας – συλλογή βιβλιογραφίας	Π2.1.1. Φάκελος βιβλιογραφίας που θα περιέχει όλους τους αποδελτιωμένους τίτλους Π2.1.2. Συμβολή στην ηλεκτρονική βάση βιβλιογραφίας, όπου θα παρουσιάζεται ολόκληρος ο βιβλιογραφικός κατάλογος που θα συγκεντρωθεί και από τις τρεις ομάδες
ΥΔ2.2	Αρχειακή έρευνα	Π2.2.1. Φάκελος αρχειακού υλικού, σχετικών με την Ελλάδα εγγράφων που βρίσκονται στις αρχειακές μονάδες των υπό εξέταση χωρών, και κυρίως από το Αρχείο του ΝΑΤΟ
ΥΔ2.3	Έρευνα στον τύπο	Π2.3.1. Φάκελος σχετικών δημοσιευμάτων στον Τύπο για την εποχή του εμφυλίου πολέμου Π2.3.2. Συμβολή σε τόμο σχετικό με την εικόνα του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στον διεθνή Τύπο
ΥΔ2.4	Επεξεργασία αρχειακού υλικού	Π2.4.1. Κατάλογος ταξινομημένων εγγράφων με σύντομη περίληψη Π2.4.2. Έκδοση τόμου ταξινομημένων και πρωτότυπων εγγράφων
ΥΔ2.5	Διάχυση	Π2.5.1. Πέντε ανακοινώσεις/δημοσιεύσεις Π2.5.2. Ένας συλλογικός τόμος στον οποίο θα αξιοποιηθούν τα πορίσματα της σχετικής έρευνας

Η τρίτη Δράση, με τίτλο «Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου» απασχολήθηκε με την έρευνα των σχέσεων της Ελλάδας με τα βαλκανικά κράτη του «σιδηρού παραπετάσματος», και πιο συγκεκριμένα τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, την Αλβανία, τη Βουλγαρία, και τη Ρουμανία. Ο επιστημονικός επικεφαλής της Δράσης είναι ο Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του τομέα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η ερευνητική του ομάδα αποτελείται από εννέα ερευνητές με ειδίκευση στις υπό στόχευση χώρες. Η Δράση 3 χωρίζεται σε πέντε υποδράσεις και συνολικά δέκα παραδοτέα (μερικά εκ των οποίων είναι συνεργατικά με τις άλλες δύο δράσεις). Η περιγραφή των υποδράσεων και των παραδοτέων είναι διαθέσιμη στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3: Δράση 3, υποδράσεις και παραδοτέα

ΔΡΑΣΗ 3: Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου		
Α/Α	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΠΟΔΡΑΣΗΣ	ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ
ΥΔ3.1	Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας	Π3.1.1. Φάκελος βιβλιογραφίας που θα περιέχει όλους τους αποδελτιωμένους τίτλους Π3.1.2. Συμβολή στην ηλεκτρονική βάση βιβλιογραφίας, όπου θα παρουσιάζεται ολόκληρος ο βιβλιογραφικός κατάλογος που θα συγκεντρωθεί και από τις τρεις ομάδες
ΥΔ3.2	Εντοπισμός αρχειακού υλικού	Π3.2.1. Φάκελος αρχειακού υλικού
ΥΔ3.3	Μετάφραση – επεξεργασία αρχειακού υλικού	Π3.3.1. Κατάλογος ταξινομημένων εγγράφων με σύντομη περίληψη Π3.3.2. Φάκελος μεταφρασμένων εγγράφων Π3.3.3. Έκδοση τόμου ταξινομημένων και μεταφρασμένων εγγράφων
ΥΔ3.4	Έρευνα στον τύπο	Π3.4.1. Φάκελος σχετικών δημοσιευμάτων στον Τύπο για την εποχή του εμφυλίου Π3.4.2. Συμβολή σε τόμο σχετικό με την εικόνα του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στον διεθνή Τύπο
ΥΔ3.5	Διάχυση	Π3.5.1. Τέσσερις ανακοινώσεις/δημοσιεύσεις Π3.5.2. Έκδοση συλλογικού τόμου με επιστημονικά άρθρα από τις ερευνητικές ομάδες 1 και 3

Η γενικότερη ερευνητική προσέγγιση σχεδιάστηκε με τρόπο ώστε να δομείται πάνω σε τρία διαδοχικά ερευνητικά στάδια: στο πρώτο στάδιο έγινε μία λεπτομερής καταγραφή της υπάρχουσας ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας με σκοπό να επισημανθούν τα κενά στα οποία θα πρέπει να επικεντρωθούν οι ερευνητές, στο δεύτερο στάδιο διενεργήθηκε μία εκτεταμένη έρευνα σε αρχαικό υλικό, και το τρίτο στάδιο περιλάμβανε την εκπόνηση εργασιών στη βάση του συγκεντρωμένου υλικού και τη συμμετοχή των ερευνητών σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια με σχετικές εισηγήσεις. Η προσέγγιση αυτή εξασφάλισε μία συνολικότερη θέαση του υλικού και εξαρτήθηκε καιρία από τον στενό συντονισμό μεταξύ των τριών ομάδων και του επιστημονικά υπευθύνου, ώστε να γίνεται η αξιοποίηση των πόρων του ερευνητικού έργου κατά τον καλύτερο και οικονομικότερο τρόπο. Η κατασκευή της ιστοσελίδας του προγράμματος αποσκοπούσε στην όσο το δυνατόν ευρύτερη διάχυση των ερευνητικών συμπερασμάτων και πονημάτων προς την ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά και τους μη ειδικούς πολίτες που ενδιαφέρονται γενικώς για τις συγκεκριμένες θεματικές.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Το έργο του συντονισμού αφορούσε αφενός την επικοινωνία μεταξύ των τριών ομάδων ώστε να προχωρούν παράλληλα οι τρεις υποδράσεις στην υλοποίηση του σχεδιασμού και των παραδοτέων. Ο μεγάλος αριθμός ερευνητών που πήραν μέρος στο πρόγραμμα καθώς και η διασπορά τους σε ένα μεγάλο αριθμό χωρών καθιστούσε το έργο αυτό εκ των προτέρων πολύπλοκο και χρονοβόρο.

Το ερευνητικό έργο ολοκληρώθηκε με απόλυτη επιτυχία. Όλα ανεξαιρέτως τα παραδοτέα υποβλήθηκαν ολοκληρωμένα και εγκαίρως στον οικείο ΕΛΚΕ. Τα επιστημονικά ευρήματα είναι πλούσια και θα συνεχίσουν για καιρό να συνεισφέρουν στην παραγωγή επιστημονικών πονημάτων, πέρα από αυτά που παρήχθησαν στα πλαίσια του εν λόγω ερευνητικού έργου. Σημαντικό ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια έπαιξε ο άρτιος συντονισμός μεταξύ των τριών υπευθύνων των τριών δράσεων του προγράμματος (Ν. Μαραντζίδης, Ε. Χατζηβασιλείου, Ι. Μιχαηλίδης). Η επικοινωνία μεταξύ των τριών ήταν συστηματική σε όλη τη διάρκεια του έργου γεγονός που επέτρεψε να καμφθούν τα προβλήματα απόστασης αλλά και διαφοράς οπτικής ματιάς των ερευνητών. Ένα από τα εμπόδια, για παράδειγμα, ήταν οι διαφορετικές καταστάσεις στη συλλογή του υλικού που συναντούσαν οι ερευνητές.

Στις επόμενες παραγράφους γίνεται παρουσίαση των ενεργειών κάθε Δράσης ξεχωριστά.

Οι ερευνητές της πρώτης Δράσης κατάφεραν να συγκεντρώσουν 201 βιβλιογραφικές παραπομπές (53 άρθρα, 120 μονογραφίες, 28 κεφάλαια) οι οποίες τώρα βρίσκονται ενταγμένες στη βάση δεδομένων της ιστοσελίδας, διαθέσιμες για αναζήτηση σύμφωνα με πλήθος κριτηρίων (συγγραφέας, τίτλος, έτος, λέξεις-κλειδιά κλπ.). Επίσης, συγκέντρωσαν χιλιάδες έγγραφα αρχειακού υλικού από πλήθος οργανισμών της ανατολικής Ευρώπης, με μεγάλο ποσοστό αυτών να προέρχεται από το RGASPI (Ρωσικό Κρατικό Αρχείο Κοινωνικής και Πολιτικής Ιστορίας) της Μόσχας, όπου και δόθηκε ιδιαίτερο βάρος. Μέρος αυτών του όγκου αρχειακού υλικού μελετήθηκε με προσοχή και μεταφράστηκε στα πλαίσια των συλλογικών τόμων αλλά και των καταλόγων αρχειακού υλικού οι οποίοι είναι διαθέσιμοι προς αναζήτηση στην ιστοσελίδα του προγράμματος. Ιδιαίτερη σημασία είχε η συγκέντρωση αρχειακού υλικού από χώρες που μέχρι τώρα η ελληνική ερευνητική κοινότητα είχε πολύ μικρή πρόσβαση, όπως η Ανατολική Γερμανία, η Πολωνία, η Τσεχία, η Ουγγαρία και βέβαια η πρώην ΕΣΣΔ. Το υλικό εντοπίστηκε σε μεγάλο αριθμό αρχείων στις παραπάνω χώρες που έπρεπε καταρχήν να εντοπιστούν και στη συνέχεια και μελετηθούν και να ταξινομηθούν. Σημαντικό αποτελεί το γεγονός πως μεταφράστηκε ένας μεγάλος αριθμός εγγράφων από την πρώην ΕΣΣΔ και που μπορούν να είναι σε πρόσβαση των ερευνητών.

Το ιδιαίτερο στοιχείο σε ότι αφορούσε τον συντονισμό αυτής της ομάδας είναι πως οι ερευνητές είχαν τη βάση τους στις υπό μελέτη χώρες. Ο Κ. Τσίβος και η Κ. Κράλοβα διαμένουν στην Πράγα, η Α. Βουντάλας στην Βαρσοβία, ο Ν. Φωκάς στη Βουδαπέστη και οι Β. Ουρουμίδου και Γ. Παπαδοπούλου στη Μόσχα. Μόνη εξαίρεση από την ομάδα μελέτης των πρώην ανατολικών κρατών ο Στρ. Δορδανός που μελετούσε τα αρχεία της Στάζι έχοντας την έδρα του στη Θεσσαλονίκη. Αρκετές φορές λόγω της απόστασης έπρεπε να υπερνικηθούν διάφορα πρακτικά εμπόδια. Επίσης πολλές φορές ιδιαίτερα στην Ρωσία, οι δυσκολίες επικοινωνίας με τις διευθύνσεις των αρχείων λόγω των γραφειοκρατικών δομών υπήρξαν σοβαρές και δυσχέραναν το έργο συλλογής εγγράφων.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες και να λειτουργήσει καλύτερα η ομάδα έγιναν δύο μεγάλες συναντήσεις (2014 και 2015) όλων των συμμετεχόντων του προγράμματος και αρκετές επιμέρους. Ιδιαίτερα για την πρώτη δράση ο επιστημονικά υπεύθυνος καθηγητής Ν. Μαραντζίδης ταξίδεψε σε όλες τις χώρες προκειμένου να συντονίσει καλύτερα το έργο και να επιλύσει διάφορα προβλήματα που ανέκυπταν. Στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος

Θαλής υπήρξε συντονισμός με επιστήμονες σε άλλες χώρες. Ιδιαίτερα αξίζει να σημειωθεί η οργάνωση συνεδρίου στην Πολωνία (Στετίνο) τον Ιούνιο του 2013 σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Εθνικής Μνήμης, που αποτελεί το μεγαλύτερο φορέα έρευνας σύγχρονης ιστορίας στην Πολωνία. Η συνεργασία αυτή αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια. Τμήμα του υλικού που συγκεντρώθηκε αξιοποιήθηκε από τους συμμετέχοντες της δράσης 1 για την εκπόνηση άρθρων και ανακοινώσεων (βλ. έκθεση διάχυσης).

Οι ερευνητές της δεύτερης Δράσης κατάφεραν να συγκεντρώσουν 205 βιβλιογραφικές παραπομπές (35 άρθρα, 131 μονογραφίες, 39 κεφάλαια) οι οποίες τώρα βρίσκονται ενταγμένες στη βάση δεδομένων της ιστοσελίδας, διαθέσιμες για αναζήτηση σύμφωνα με πλήθος κριτηρίων (συγγραφέας, τίτλος, έτος, λέξεις-κλειδιά κλπ.). Επίσης, συγκέντρωσαν χιλιάδες έγγραφα αρχειακού υλικού από πλήθος οργανισμών των δυτικών κρατών και του ΝΑΤΟ. Μέρος αυτών του όγκου αρχειακού υλικού μελετήθηκε με προσοχή στα πλαίσια των συλλογικών τόμων αλλά και των καταλόγων αρχειακού υλικού οι οποίοι είναι διαθέσιμοι προς αναζήτηση στην ιστοσελίδα του προγράμματος.

Οι ερευνητές της δράσης αυτής προσανατολιστηκαν στην ανάδειξη της σημασίας αρχείων, όπως αυτό του ΝΑΤΟ ή των ιταλικών αρχείων, που μέχρι τώρα δεν είχαν ιδιαίτερα προσεχθεί όσο θα έπρεπε από την ελληνική επιστημονική παραγωγή. Ο επιστημονικά υπεύθυνος αυτής της δράσης, αναπληρωτής καθηγητής Ε. Χατζηβασιλείου, έδωσε έμφαση στη χρήση νέων αρχειακών πηγών. Μέρος του υλικού που συγκεντρώθηκε αξιοποιήθηκε για την εκπόνηση άρθρων και ανακοινώσεων (βλ. έκθεση διάχυσης).

Οι ερευνητές της Δράσης 3 κατάφεραν να συγκεντρώσουν 472 βιβλιογραφικές παραπομπές (95 άρθρα, 304 μονογραφίες, 173 κεφάλαια) οι οποίες τώρα βρίσκονται ενταγμένες στη βάση δεδομένων της ιστοσελίδας, διαθέσιμες για αναζήτηση σύμφωνα με πλήθος κριτηρίων (συγγραφέας, τίτλος, έτος, λέξεις-κλειδιά κλπ.). Επίσης, συγκέντρωσαν χιλιάδες έγγραφα αρχειακού υλικού από πλήθος οργανισμών των βαλκανικών κρατών. Μέρος αυτών του όγκου αρχειακού υλικού μελετήθηκε με προσοχή και μεταφράστηκε στα πλαίσια των συλλογικών τόμων αλλά και των καταλόγων αρχειακού υλικού οι οποίοι είναι διαθέσιμοι προς αναζήτηση στην ιστοσελίδα του προγράμματος. Στη Βουλγαρία η δράση 3 στο πλαίσιο του Θαλή φωτογράφησε το σύνολο του διαθέσιμου αρχειακού υλικού που φυλάσσεται στο Κεντρικό Κρατικό Αρχείο (CDIA) που αφορά την περίοδο του Εμφυλίου. Το υλικό αυτό είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστο, αφού η δική μας ομάδα ήταν η πρώτη ομάδα διεθνώς που

εξασφάλισε άδεια φωτογράφησης και χρήσης του παραπάνω υλικού. Επιπλέον, οι ερευνητές φωτογράφισαν αρχαιακό υλικό που σχετίζεται με τις ελληνοβουλγαρικές σχέσεις της δεκαετίας του 1950 και του 1960. Το υλικό αυτό είναι εξολοκλήρου άγνωστο και αξιοποιείται στο πλαίσιο της εκπόνησης διδακτορικής διατριβής από τον υποψήφιο διδάκτορα του ΑΠΘ Βαγγέλη Κατσάρα. Τέλος, συγκεντρώθηκε πρωτότυπο αρχαιακό υλικό που σχετίζεται με την παρακολούθηση των ελλήνων πολιτικών προσφύγων από την Κρατική Ασφάλεια της Βουλγαρίας. Η πρώην Γιουγκοσλαβία είναι η βαλκανική χώρα για την οποία η υφιστάμενη έρευνα είχε προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό τα προηγούμενα χρόνια. Στο πλαίσιο του Θαλή η έρευνα αναζήτησε τυχόν νέες αρχαιακές διαθέσιμότητες, κάτι που κατόρθωσε να επιτύχει. Η υφιστάμενη έρευνα στη Ρουμανία ήταν έως και σήμερα πενιχρή. Στο πλαίσιο του Θαλή συγκεντρώθηκε αρχαιακό υλικό που σχετίζεται με τον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο, την κοινότητα των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, τα παιδιά του παιδομαζώματος και τις ελληνορουμανικές σχέσεις. Όλο το υλικό αξιοποιείται, πλην της χρήσης μέρους του στις σχετικές εκδόσεις του Θαλή, στο πλαίσιο της εκπόνησης διδακτορικής διατριβής για τις ελληνορουμανικές σχέσεις την πρώτη περίοδο του Ψυχρού Πολέμου από τον υποψήφιο διδάκτορα του ΑΠΘ Παύλο Βασιλειάδη και έκδοσης σχετικών μελετών για τους πολιτικούς πρόσφυγες. Επιπλέον, έχει φωτογραφηθεί μέρος του αρχείου της Σεκιουριτάτε που σχετίζεται με την παρακολούθηση των ελλήνων πολιτικών προσφύγων. Η υφιστάμενη έως σήμερα έρευνα στην Αλβανία ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Η ομάδα των ερευνητών του Θαλή ήταν η πρώτη ομάδα διεθνώς που εξασφάλισε άδεια φωτογράφησης του αρχαιακού υλικού από τα Κεντρικά Αλβανικά Αρχεία, στα οποία πλην του κομματικού αρχείου φυλάσσεται και το αρχείο του αλβανικού υπουργείου των εξωτερικών. Το ογκώδες και άγνωστο αυτό υλικό αξιοποιήθηκε μερικώς στο πλαίσιο του Θαλή, ενώ θα δώσει σπουδαίες μελέτες στο κοντινό μέλλον. Τέλος, συγκεντρώθηκε και μέρος του υλικού που σχετίζεται με την παρακολούθηση της ελληνικής μειονότητας στη χώρα από τον Σιγκουρίμι. Οι ερευνητές που απάρτιζαν την ομάδα των Βαλκανίων στο πλαίσιο του Θαλή συμμετείχαν σε συνέδρια, στα οποία αξιοποίησαν υλικό από τις έως σήμερα έρευνές τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο ερευνητικός στόχος του έργου με τίτλο «ΘΑΛΗΣ-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ- Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές

εξελίξει» με κωδικό ΟΠΣ 380436, επετεύχθη στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Ο όγκος αρχαιακού υλικού που συγκεντρώθηκε, τα συμπεράσματα των ερευνητών όπως αυτά καλύπτονται στους συλλογικούς τόμους του έργου αλλά και στο πλήθος των ανακοινώσεων σε διεθνή συνέδρια και των δημοσιεύσεων σε διεθνή περιοδικά, αναδεικνύουν την επιτυχία του ερευνητικού προγράμματος και τη συνεισφορά του στην ακαδημαϊκή έρευνα των ελληνικών σχέσεων κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Είναι απόλυτα βέβαιο ότι τα ευρήματα δεν σταματούν με τη λήξη του προγράμματος και ότι μεγάλος αριθμός ερευνητών θα επωφεληθεί στο άμεσο μέλλον από τον πλούτο του αρχαιακού υλικού που ήρθε στην επιφάνεια.

ΤΕΛΟΣ

